

O IPOTEZĂ SHAKESPEAROLOGICĂ

MULT ZGOMOT PENTRU NIMIC de William Shakespeare. Traducerea: Leon Levițchi ● **TEATRUL TINERETULUI DIN PIATRA-NEAMȚ** ● Data reprezentației: 14 septembrie 1996 ● Regia: Alexandru Dabija ● Scenografia: Irina Solomon, Dragoș Buhagiar ● Distribuția: Liviu Timuș (Don Pedro), Daniel Beșleagă (Don John), Mihai Danu (Claudio), Pompiliu Ștefan (Benedick), Gheorghița Iftimi (Leonato), Andreea Agni (Antonio), Iurie Luncașu (Borachio), Traian Grigoriu (Conrade), Tudor Tăbăcaru (Dogberry), Radu Mateescu (Verges, Călugărul), Petronela Zurba (Francis, Un paraclicer), Laura Anghel (Hero), Afrodita Androne, Cătălina Rusu (Beatrice), Mihaela Munteanu (Margaret), Carmen Moruz (Ursula), Loredana Botezatu (Servitorul lui Leonato), Florin Mircea jr. (Solul), Paul Chirilă (Străjer I), Ioan Murariu (Străjer II).

În istoria modernă a spectacolului, **Mult zgomot pentru nimic** numără puține montări, fiind una dintre piesele rar jucate ale lui Shakespeare. N-a produs înscenări memorabile și nici succese răsunătoare, cu toate că ocupă o poziție favorizată în creația autorului. Scrisă înaintea marilor tragedii și după un contingent important de lucrări ce enunță teme preferate ale dramaturgului, piesa aceasta are, cum s-a spus, toate defectele celor anterioare și toate calitățile celor viitoare. Anunță, cu alte cuvinte, arta genială a orchestrării variantelor tematice și a personajelor (artă a reflexelor, după Haig Acterian), fără să fie încă desăvârșită în a ne îndruma să percepem gândirea autorului în notele simfoniei. Conține și tendința poetului de a adapta fondului său tragic genul comic, în forme încă incipiente, însă. Asupra scrierii planează, în același timp, o indecizie a tonului, ce balansează între propensiunea lirică din „comedii” gen **Cum vă place** și ironia sarcastică.

Acestor ambiguități – profitabile, de la un punct – pare a le corespunde jocul perfid dintre aparențele înșelătoare și esența ascunsă a lucrurilor, al cărui mecanism l-a fascinat stăruitor pe Shakespeare. Mobilul lunecărilor periculoase care provoacă întâmplări cu urmări tragice este, în **Mult zgomot pentru nimic**, zvonul, cu variantele lui: pândă, întriga, calomnia. Temă mai veche la Shakespeare, formulată explicit în

anterioara **Henric IV, partea a II-a**, unde un personaj declară: „Zavistia, prepusul, bănuiala, din mine fac o trișcă”, zvonistica este incriminată chiar din titlu (într-o variantă mai veche apărea cuvântul **noting** = notare, ascultare, observare, în locul lui **nothing** = nimic). Sustragerea informației și colportarea ei în „haine” falsificate devine astfel sursa intrigii într-o poveste banală, manipulând personajele până la nivel de stratagemă, recunoscută și condamnată ca atare chiar de oamenii legii. „P-onoarea mea, stăpâne, au comis zvonuri neîntemeiate, mai mult, au rostit neadevăruri, sunt bârfitori, au spus verzi și uscate... au verificat lucruri neadevărate”, spune un oștean din garda civică.

Și, astfel, istorioara naivă în stil italian (inspirată din Ariosto) își dezvăluie potențialul grav, descriind o lume a amăgirilor, bruiată în inutil și periculos de zumzetul șoaptei compromițătoare. Distorsiunea mesajului provoacă un salt spectaculos și tragic de la normal și autentic la ipocrit și enorm, salt pe care, intuindu-i parcă formele aberante ce vor să vină, Shakespeare l-a demască cu franchețe și fermitate. Credulitatea unora, pe de o parte, perversitatea altora, pe de altă parte, sunt amendate în numele judecății sănătoase la care a aspirat dintotdeauna omenirea pentru a evita abaterile distrugătoare de la ordinea umanului.

Urmând acest drum în perceperea piesei, Alexandru Dabija acutizează tema, invitându-ne într-o lume a penumbrelor și clar-obscurului, dominată de nesiguranță și primejdie. Scena pare un spațiu izolat pentru studiere (citește: urmărire). Actorii poartă costume care unora le acoperă din timp în timp fața și își identifică partenerii la razele tremurătoare ale unor lămpașe. Evident, cei orbiți sunt naivii, pașnicii locuitori ai Messinei, unde sosesc încununați de triumf oștenii lui Don Pedro. Ei aduc drept trofeu trupurile celor căzuți, ce vor servi ca reper grotesc înconștientelor aventuri în care se avântă ceilalți. Practică cu dezinvoltură, în care maestru este un cinic și răzbunător Don Juan sau John, arta de a-i provoca pe unii contra altora pare o a doua natură a acestor firi nesigure și superficiale. Finalitatea e mai puțin o comedie a erorilor și mai degrabă o tristă revelație a slăbiciunilor și neputinței omeniești. Moartea mimată a frumoasei și dezonoratelor Hero, ca și cea reală,

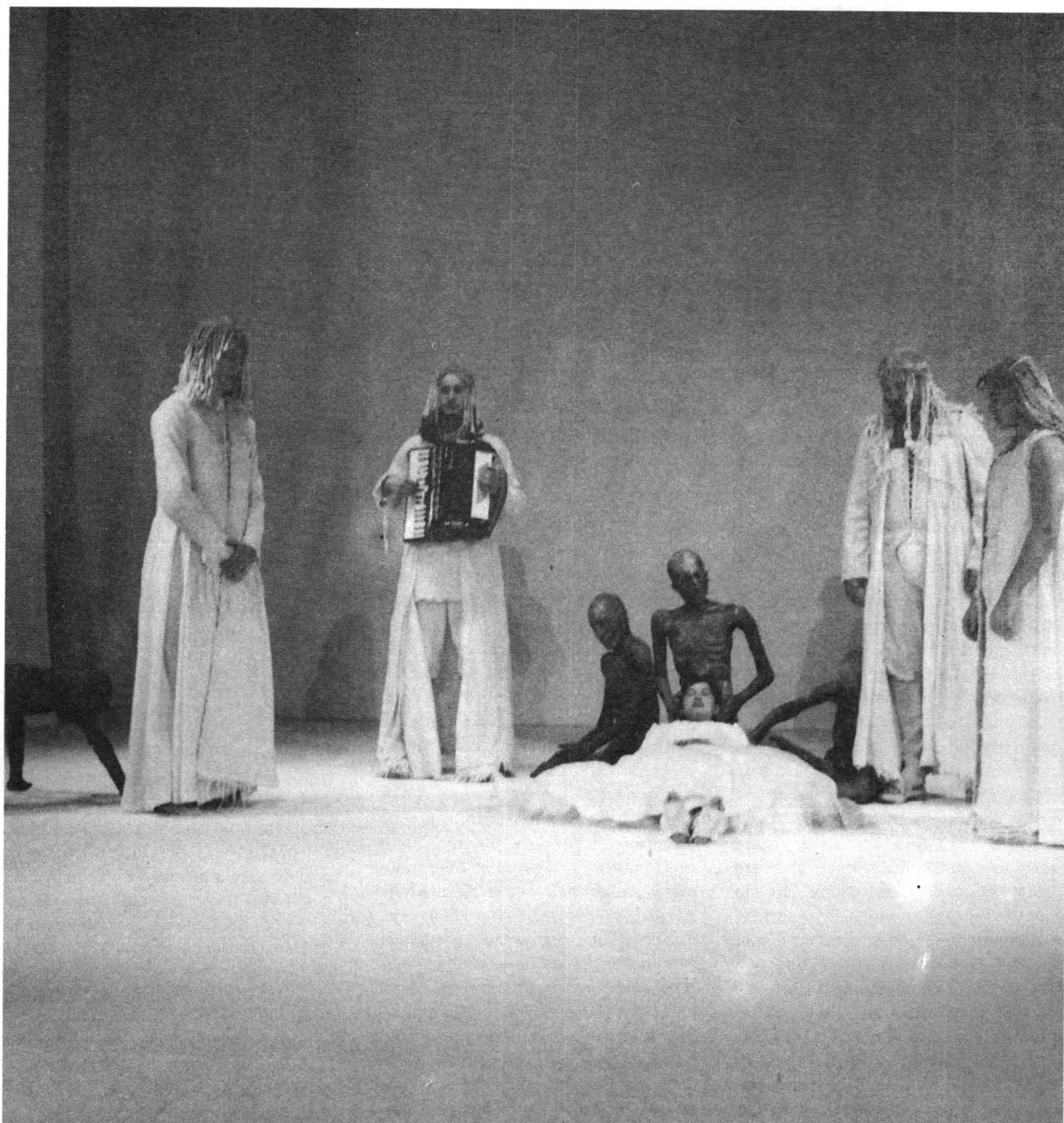
figurată de simbolica grămadă de cadavre, coexistă în imagini de o concretețe suprarealistă. Hârcile hâde rânjesc batjocoritor, amestecându-se printre oameni, schimbând cu aceștia măștile într-un joc macabru, permis de confuzia generală.

Ipoteză ispititoare, această citire în cheie sumbră a „comediei” shakespeariene nu-și refuză atitudinea sarcastică atât de la-ndemână regizorului, incriminatoare la adresa celui formalism menit să ascundă și fețele adevărate ale oamenilor, și miezul faptelor lor. Intenția culminează în tabloul ce-l reproduce aidoma pe acela al lui Rembrandt (Rondul de noapte), „expus” înainte ca actorii să-nceapă a-și da replicile. Această încremenire în atitudini caracteristice și conforme cu ceva considerat dat, și tocmai de aceea prea rar cercetat, semnalează o cauză importantă a obnubilării drumului spre adevărata comunicare și înțelegere. Similară sloganului și șoaptei preluate fără discernământ, atitudinea devenită poză alterează și ea firescul relațiilor dintre oameni. Mai puțin poartă, din păcate, replica acidă a textului, rostită irelevant de actorii care fac adesea să treacă nesensizat conținutul satiric al unei excepționale literaturi. Așa trece pe lângă urechi și replica destoinice Beatrice, care sintetizează exemplar una dintre importantele idei morale ale piesei: „... bravura s-a prefăcut în curtenie, valoarea în compliment și oamenii s-au schimbat în vorbe, chiar în vorbe de podoabă. Azi, pentru a fi tot atât de brav ca Hercule, ajunge să spui o minciună și să juri pentru ea”. La fel, o partitură sclipitoare ca aceea a bufonului Benedick.

Deși temperat, lirismul nu este important în această piesă în care poetul de la Stratford a pus, totuși, un cântec. Regizorul a preferat să amplifice contrapunctul, convertindu-l în melancolie îngândurată. O susține, cu bune efecte, un leit-motiv muzical atribuit aceluiași personaj pe care îl indicase pentru cântecul său autorul. Pentru a întregi atmosfera plastică atât de studiată a spectacolului, regizorul aduce eroii, în scena ca un purgatoriu, dintr-un hău către care se deschid din când în când guri negre, amenințătoare.

Există în spectacol și unele aluzii senzual-erotice, tratate grotesc, ca o posibilă variantă de comentariu, fără prea multă legătură cu piesa. Doar dacă, pe

 Scenă din Mult zgomot pentru nimic de Shakespeare la Piatra-Neamț (regia: Alexandru Dabija)

➔ lângă motivația centrală care zădărnicește iubirea, regizorul a vrut să introducă și argumentul psihanalist ce ne face atenți asupra laturii instinctuale a prelinșelor noastre înalte sentimente. Fără a persevera pe această cale, creatorii spectacolului ne determină să n-o luăm în seamă, apreciind-o ca restrictivă și minimalizatoare față de sensurile atribuite în chip esențial de regizor piesei. Ele duc mai departe, în

cutia scenei, ceea ce autorul a sperat că descifrează în aceea a vieții.

Admirând creația scenografică (Irina Solomon și Dragoș Buhagiar), am fi preferat **să prlvim** spectacolul inteligentului Dabija, fără să-i auzim pe actorii a căror rostire marcată de necultivarea glasului ne-a îndepărtat de sensul și frumusețea cuvintelor poetului. Ne-a cucerit baletul trupurilor creând simboluri sau reconstituind imagini

naturaliste, dar am fi preferat ca gândul spectacolului să fie mai exact asumat și redat de cei în mână cărora stă în fond șansa demonstrației. În absența acestei împliniri, spectacolul rămâne la stadiul ipotezei propuse de cei care au văzut în această piesă fără glorie un Shakespeare adevărat. Cel puțin așa au stat lucrurile la data premierei de la Teatrul Tinerctului din Piatra-Neamț.

DOINA PAPP